

- Title – अज्ञात
- Accession No – Title –
- Accession No –
- Folio No/ Pages –
- Lines-
- Size
- Substance Paper –
- Script Devanagari देवनागरी
- Language – संस्कृत
- Period –
- Beginning –
- End –
- Colophon-
- Illustrations -
- Source -
- Subject -
- Revisor -
- Author -
- Remarks- अज्ञात

8770-25x11
5-11

कु.टी०

९५

वेदांगत्वमविकृतमितिभावः अवतिति सविनुः सूर्यस्तुरगावलीग्रश्वपं
 किर्नेस्मानवतु केवनमः प्रियोगगनलक्ष्म्याः मरकतमणीनामेकलताए
 कावलीवैतुत्प्रेक्षा सूर्यतुरगाणां हरिदतवर्णत्वात् कथंभूतासम्पगतिलं
 घिनासुं गावृद्धाः पयोधरा मेघायया एकावलीपक्षे पयोधरोत्तमो नथा
 स्फुरितौघीनिमान्मध्यगतः अरुणरूपेनायकोनेता सारथिर्यस्याः सा प
 क्षे अरुणः अरक्तः नायको हासमध्यमणिः नायकोनेतरि श्वेहारमध्यम
 एकावलीतिविश्वः अतिशयोक्त्वा मेघानां सनत्वेनाध्यवसानरूपया गर्भे
 वेत्पनेन तिलतं डलन्यायेन स्फुरावगम्यमानभेदायाः संसृष्टेः सकाशा
 द्देनदण्डं दर्शितम् एवमत्रेति एकस्यचमत्कृतिजननेपरापेक्षत्वाद्गं
 मिभावमाशङ्क्याह परस्परंति अंगुलीभिरिति शशी अंगुलीभिरिवमरी

राम

९५

रूपनाशेति स्वरूपनाशरूपमुपचरितं गौरां यदा कृतिलवनमित्यर्थः नन्वेव
 मपितमोशोऽस्य विशेषणस्य न्वयात्कथं रूपकसिद्धिरित्याशंकाह स्वरूपे
 २
 ॥ ति क्रोडीकारेण निगरेण लक्षणमूलैति साधयवसानलक्षणमूलैत्यर्थः
 : तथा च तमोशोऽप्युपचारेणान्वयइति भावः न चैवं सत्युपमां गीकारेपि किं वा
 धकमिति वाच्यं तदंगीकारे प्रधानान्वयेषु पचाशप्रयणपत्तेः तदपेक्ष
 याऽप्रधाने तमोशे तदंगीकारेण रूपकस्यैवौचित्यादिति न च शयानाभि
 ति सिद्धेदित्यनुवर्तते उत्प्रेक्षानसिद्धेदित्यन्वयः इव शब्दस्य सादृश्यप्रसि
 द्धतरत्वेनासतितात्पर्यग्राहके संभावना बोधकत्वा संभवादिति भावः रू
 पकं विनाप्युत्प्रेक्षायां तात्पर्यग्राहकमस्तीति शंकते नन्वेति एवमुक्तौ त
 मोगजानाभित्युक्तौ तथा च साधकांतरस्यासाधकांतरादूयकत्वाद्वृषकस्यो

कुंटीः प्रबोधः वननाशचरुपः वनसंबंधीनाशचरुपः वनसे नियुक्ततरपाठः तत्प्रतिदे वोभूमरनिरासः गजस्यदो
 ७२ वत्सेनेतिसंबंधः आश्रयमिति भुङ्क्ते परिलीढमा स्वादितम् नीरसेनमनसाकरणम् लेनवानरेण क
 ३ जीतत्रतस्मिन्सतिविचारण व्यसनिना विचारणतन्त्रेण प्रमनापाकलेन प्रथमचतुर्थयोगेण
 मे ४ गुणोदोषेण वा गुण इति द्वयोरुल्लासः उल्लासशब्दः अन्वय इति उक्तृशो उल्लासः सुखवत्तेत्यर्थः
 गत इत्यर्थः छुनिन्यायेनेति केयुचिच्छब्दसंबंधाच्छब्दश्च निसमुदाये ध्वनिरेणोपांनोतिवदित्यर्थः इ
 प्रस्यप्रमुल्लासप्रकथनम् मुमुक्षुक्तिरिति मनोक्तिः कवेनामुधियो न करणम् सुधीभूयामृतीभूयसेन्नदय
 स्पपरि ति नोपयति तस्यामुक्तेः अरुणाना नीरसानां पुरुषाणां नादसम्पत्तेः किं नाम न किंचिदित्यर्थः क
 माणा विदेसेति पाठः परमरमणीयाविकेवरमणीयूनः तरुणस्य घातः करणरुदं कुरुते तदकुना गण
 ३२६ बालानामित्यन्वयः त्वंचेदिति शिवं प्रतिकर्णोपिकवेरुक्तिः जलोनां चंद्रपदो जडांश्च चंद्रं वा ज ५
 धवः सूर्यः उल्लासचरुपगुणाभावः उल्लासचरुपस्य गुणाभावः इत्युल्लासप्रकरणम् अभ्यर्थना दोषस्य
 इच्छा तत्रेव दोष एव अनुज्ञेति न ह्यनिर्देशः अत्रान्तरं संकीर्त्य इत्यनेनान्वयि मय्येवेति जी ति ४
 रीताप्रत्युपकारा दामना हरिश्चादोवा नदार्थः व्यतिरेकमुखेति वैधर्म्यमुखेत्यर्थः अस्ववा
 र्थांतरस्यासेनेत्यनेनान्वयः दक्षिणेति वैधर्म्यविपर्यये प्रत्युपकारानभिलाषी विपत्तिनाकाद

ध्वजनेति निधिदर्शनसाधनं यदंजनं नसाधनो वधीमूलमित्यर्थः साधनो लब्धः उच्यते अधः स्थितं वृत्तः
 साधोदेनो स्थितम् अ स्थितमिति पाठे समीपान्नो यथावत् स्थितमित्यर्थः श्रितो ग्राश्रितो विटपा
 शाखायेनेति पुष्पोद्य विशेषणं अद्धान् ओहितवती यष्टिः कथं तेन पादा घातेन पुनरप्यामूलं पु
 श्रितामूलं अर्थादशोकयष्टिः अत्र च तदसाध्यकपत्तात्तद्वात्त इति प्रकारं च यसाधारणं सामान्य
 लक्षणं बोध्यम् इति प्रहर्षणप्रकरणम् इव्यमाणेति इव्यमाणविरुद्धोपार्थः तत्संप्रति विषादनमलंका
 रः उद्योतयेत् उद्दीप्तं कारयेत् उद्योतयेद्यवदित्यनेन तद्विद्यामात्रं न तु तत्करणमिति विषमाद्देदः रा
 वमग्निमोदाहरणौ पीक्षा मात्रं न विद्येत्यन्यत्र न कूलाचरणमिति विषादनम् एकस्येति एकस्य गुण
 दोषाभ्यां अन्यस्य तोगुणदोषोयदि भवतस्ततोऽत्रा सान्नेकारः अपीति अपिः संभावनायाम् सा
 धीयति बुतास्त्रात्वा मां पा वयेदिति जाह्नवीक्ष्णीत्यन्वयः तव धर्मीषु पुष्टयात्रा सुकुचयोः स्रष्टुकाठि
 न्यपादपक्षयोर्वाधित्वोऽद्विधोषितः वि धानारनिर्दंतीत्यन्वयः स्रष्टुमिति पाठे कुचयोः काठिन्यपा
 दयोः स्रष्टुमिधंतीत्यन्वयः लाभोयमिति भूपालसेवकानामयलाभो यदि वधो न भवतीत्यन्वयः
 यद्ययमिति रचयसंज्ञोभात् चलनात् यद्ययमंशोत्रो नार्थाहयितो निपीडितः संघर्षः ममांगेषु स ए मध्ये
 वैकः कृतीकुशालः अवशिष्टमंगभूमेर्भास्मात्रमित्यर्थः दुर्वेत्रो दुष्टवेणुभिः दुष्टुलैश्चेत्यादि श्लेषो

६

मेव ३
या २

क. टी. अ. यस्य प्रसूते देवो कथनात् प्रसूतवृत्तान्तस्योक्तदृष्टस्य प्रतीतिः न चान्वयार्थे प्रलीनामिति वत्तु पदार्थः
 निदर्शनायुक्तेन वाच्यम् न च सर्वार्थेन प्रकृतवृत्तान्तोपादं नैसादृश्यपर्यवसाने निदर्शनासत्त्वे
 यत्र ननु पादानेन न च गप्यता प्रयुक्तविधि निविशेयवत्त्वेन ललितालंकारस्योचितत्वात् एते
 नदशापदललितनिः श्रीकत्वचूषकार्यद्वारेण कारणास्पराजकर्तृकत्वागकर्मत्वस्याभिधानात् प
 र्यायोक्तमित्यपि निरस्तम् उपलब्धं कंकरूपपाधे रसं कं राचेति संक्षेपः इतिललितप्रकरणम्
 नेवेति दूतिका मेवेत्यर्थः निरुद्धाप्रधितासंस्कृत्यामनोरथसहिताम् येष्वेति मेदुरं नृदिहे
 शेषः न कंरात्रिरस्तीति नंदनिदेशात् नंदस्याभावज्ञात् प्रत्यधु कुंजदुग्धम् अध्वसंबंधिकं जपु
 मंप्रति ग्रंथकारेण गीतगोविंदकृता चानक इति यजुर्वानकस्य त्रिचतुरेकणमात्रार्थितया
 जलदकर्तृकेणाभसाविश्वदूरणेन हर्षाधिक्याभावात् अयुक्तमुदाहरणमिति ननु
 कम् हेत्वसिद्धेः न हि चतुषशमायुतं त्वर्या मात्रार्थितस्तेन धिकात्तलोभे हर्षाधिक्यानास्ती
 ते निवर्तुं शक्यं न दानीमुपयोगाभावे स्वस्वैव कालान्तरेन दुपयोगसत्त्वान्न च चानकस्य जलसं
 ग्रहानुपयोगादेष्टुमंशकनीयम् चानकवृत्तान्तस्याप्रसूततया न च गपे प्रसूतदान्याचक
 वृत्तान्तेकायस्य पर्यवसानादिति नतीयप्रतेदमाह यत्नादिति प्रहर्षणमित्यनुवर्तते नि

पि ३ प्रात्र ४ ला=१

रामाः
११

अ

सा २

नेत्रादि
पदे ४७

कायलं प्रसिद्धम् विष्णुन प्रताप्यं च महः प्रशिखे भव्यं च तेन विस्तृता स्वयं योर्दिपार्गः प्राप्ता नात्र विभा
 गश्च यथा हृदिः वारणो गजो वारकश्च अन्यसंरुधः धनरहितः करः शुद्धा हस्तश्च गृह आ गृहः कु
 तोन घटते न ज्ञाह अत्र स्तुत इति एतच्च भ्रमरा सेव्यत्व इत्यस्य विशेषणम् अमरनिगमं करणस्येति च
 कर्णचापलमात्रस्यैत्यस्य कोट्टीकारः स्वार्थेन सममनेदाध्यवसायः यः अत्र स्तुत संवोधनादीति आ
 दिना साहचर्यनिवधन प्रस्तुतवाक्यार्थवगतिपरिग्रहः अत्रापि ललिता लंकारेणिवर्णनादयस्येति
 चमत्कारित्वरूपाया विचित्रे स्तुतवच्छेदकवर्णनादयस्त्वमित्यभिप्रायः कस्यचिन्नेत्रद्वंदादेः स्ववा
 चकेनेनानिर्दिष्टत्वाद् प्रतिपादितत्वात् अनिशयोक्तिदेवासीत्यर्थः न त्रसंगात् संवोधात्तोच्चारयि
 त्वयो संवधे पिसंवधवर्णनाद निशयोक्तिमात्रप्रसंगात् अलंकारांतदेक स्त्वमित्यादावप्रस्तु
 तप्रशंसाप्रकृते तु ललितमिति न त्रनिविवेति प्रस्तुतार्थप्रतिविवेकपक्षात् प्रस्तुतार्थस्यैत्यर्थः आ
 दौ पूर्वार्धे विधमेति स्वमनिसूर्यवंशयोरन्यतानुपपत्त्यर्थः नान्ययस्य नादृशपतिकरणा ५४
 कसूर्यवंशवर्णनेकाभिप्रायस्य अपापीति न ल प्रतिदमयन्त्या उक्तिः तेन तत्र प्रद्यत्तया कर्ममा
 देकाः वसंतमुक्तस्ववनस्य दृशामनायि प्रापितः त्वयि प्राप्तसंकेततया कृतार्थी संज्ञा नामपि
 अनेन महत्तरेण जनेनं श्रव्यां श्रवणात् अर्पितुं वेत्ति अत्र च नादृशवत्त दशादयस्य प्रस्तुता

२६

न २ न २ अनिशयोक्तिरस्तीति ४७
 प्रात्य

५० टी. अ
७०

वास्तव इति वाच्यम् सत्यता प्रतीत्यर्थं कस्याप्यर्थस्य कविप्रतिभा कल्पितत्वाभावेन शब्दमात्रेणानं
 कारनायाग्रसंभवात् कविप्रतिभामात्रक लिताः अर्थाः प्रलंकनयदास्यदमिति विद्यमानां का
 रणकवरेणैवाभिधानादित्यलं विस्तरेण इति निमित्ताध्यवसिति प्रकरणम् प्रसृत इति ललिता
 मिति लक्ष्यनिर्देशः निर्गत इत्युदाहरणम् इदमित्येतादि कप्रत्ययान्तवत्तुष्यम् नायकविशेष
 एम् दाक्षिण्यमनुरोधव्रीलत्वम् तस्यापारेति सती प्रेरणयनायिका व्यापारसु दूयेत्यर्थः सा
 दूष्यवात्रनेरर्थक्यं कृष्णालंकारेष्वनर्भावमात्रां क्य निराकरोति नेयमिति प्रसुता प्रसुनेति ता
 कस्ये, थाचप्रकृते प्रसुतहतां तस्यैवोपादानात् निदर्शनात् न युक्तेति भावः नन्दनयोः शब्दोपात्तत्वं
 इवाप्रसुतमात्रस्य तत्वेपि निदर्शनात् स्तित्वा शक्याह नि प्रलिवं द्यातावत्यरिहरति तर्हि साह
 येति एकः कृती शकुन्तेषु योन्यं शक्याचते इत्यादावित्यर्थः अप्रसुतेति अप्रसुतस्य शकुता
 देसत्रवर्णीनीयत्वादिति शयोक्तिस्स्यलेवापीकापीत्याहोवापीत्यादिना प्रसुताभ्यां देवैर्यत्वाच्चा
 निशयोक्तिस्तत्रापादयितुं शक्येति भावः असिद्धोयहेतुवित्याह नत्रेति प्रसिद्धेति वापीकापीत्योदिसर्व
 संमतेत्यर्थः तद्वत्तेति प्रसुतगतेत्यर्थः अप्रसुतप्रशंसया कचित्प्रसुतयोरभेदाध्यवसानमप्यत्र।
 स्तुतवाक्यार्थप्रतीतिकाले ह प्रपने ललिते तु नकापीति सुतरामतिशयोक्तिर्भावेद इत्याह सोऽह
 व इत्यादिना इहना विवर्ययः अग्निशक्त रित्तां जिह्वापरिवृत्तिः पूर्वविपरीताभिधानेच कर्ण

यप
आदि
नाह

तप

७०

वप
पा ३४

यदि ५० ना प्रसु ५३

यः ३ कल्पे हेतुः प्रकृत्य हेतुः कल्पनं प्रौढोक्तिः कल्पिदनाय मुना सौमः समूहः मेचकः प्रपातः रोहणे
३ इवे क २१ पंचाभर्ततेः १ वि०

येति एष राजा कल्पवृक्षादीनां क्रमेण रजोभरादिभिः रचितं ~~कल्प~~ धनदः कुचेरः संखो निधिविशो
समूहः यः रजोभरः परागं ययो दुग्धं प्राप्तः प्रसिद्धः अत्र रावणम् आखाभ्यं नरभाकात्राम् अतिशय
२ यीत्यग्निमविनरणेनान्वितम् अहेनोपचनिमित्तत्वे पुनिसामानाधिकरण्येनान्वयः इति प्रौढो॥
किरलंकारः संभावनेति ३ हेतुर्कः कल्पवृक्षेति अहं बहिरुदिकर्तृत्वात् तदा कल्पवृक्षकामृगाणां
मंडुकोच्चात् अखिलं गंधद्रव्यं गुणमादाय खलजिह्वा यो निवेद्य यिष्यामीत्यन्वयः इति संभावना
स्य किंचिदिदं किंचिदर्थस्य मिथ्यात्वसिद्धार्थमिथ्याभूतार्थानि रमिथ्याध्यवसिन्निरलंकारः वेत्तुमिष्यु कल्प
दाहरणम् स्वसंतंगगनमालां अत्र खपुष्पमालाधारणमिव वेत्तुमिष्यु कल्पवृक्षकामृगाणां निदर्शनी बोधा नई
१ येति परार्द्धपरयोपरार्द्धमिति ज्ञातव्यं लक्ष्मीकृता उषलक्षिताः प्रजा वक्ष्याधेनावेकभा एष्वन्तवधिरव्या ५ प्रा०
अतिकर्मधारयः कल्पवृक्षात्कृत्वा प्रक रेण समूहेन कर्मरमणीक वृक्षीरोधसितीरेत्यस्य भेदः
त्यत्रान्वयः कल्पनं विच्छिन्नेति विशेषेण कल्पनात्मनेति वा ठेकल्पना स्वद्रव्येणैवार्थः उपधेयसंक
रेण पाधेरसंकरात् विच्छेदनिविशेषेणैव च न स्येव विच्छेदवशात् विच्छेत्तेति विशेषोपायस्तदिति विच
धितिं विशेषयति आवर्तयतीति वा व्युत्पत्तेः एतेन प्रौढोक्तौ वगनायं नामा चक्षणा निरस्ता वेदि
नव्याः नवमिष्याध्यवसिने रलंकारात् न रत्ने हरिश्चंद्रेण संज्ञा प्रायुगीता धर्ममृजुना खलं तिनि
गमोत्संगे मातर्गगुणस्तवेति आदौ हरिः संबंधादुपगतं सत्यं नाप्रतीतेः सत्याध्यवसिति रपित

संख्या १ कल्पनाप्रयुक्तविच्छिन्नेति विशेषेण ५ मिथ्याध्यवसतो रि

नादिनिमावः व जेमेति हे प्रथ नायहस्यैनाचकी पिशाचसंवाधनी प्रकृति प्राप्य भवतौ निकं स
 जेम अमरसंयतीः किमिति प्रार्थयामहे यतोतं वदादिभिः इन्द्रमुखैरपि भवतु वद न दे
 कटतुं इत्यवकतुं इत्यदं ह्योतेः सु टनु कटागे मयत इत्यथः इत्यनुज्ञा प्रकरणम् लेश
 निदेशः प्रवसतीति सति सन्नम्यंत अकल्पनिदायानिदाया जे नस्तुतौ चेत्यन्वयः संतर्हति सच्च
 नो बुद्धिः तन्ना सति नस्तमराः आदुर्भवं यंत्रणं स्वेष्टा चरण निरोधो यो योते सर्वत्रैव विषयेषुः स्वमि
 विशेषणम् अमुत्पन्न मतिः अ निपु ए मतिः सता समीचीने न कृते नाचरणे न प्राकृतो नी
 पि) चः इति वरं वीक न्यकां प्रतिस्खीवचनम् वयल इत्यादि च नाधिकायाः सखी प्रति उत्ते
 क इति पाठे पुत्कर्षार्थः कत्याया दोषत्वेन भासता मित्यन्वयः निर्वर्तिनु मिश्रा निर्वर्तिषा न दूषदोषत्वेने
 त्वर्थः निर्वृत्तोरिति पाठे राज्ञो विशेषणम् कुतस्तर्हि गुणत्वेन वर्णनं न तत्राह राज्ञो कोयेति अन्ये नाविदि
 तं यथा सादितिक्रिया विशेषणम् लेशात् एवेति तदुक्तं दंडिनेव लेशमेके विदुर्निदां सुतिं वा लेशानः कृ
 तानि नि लेशमात्रेणेति कृत्यार्थं के मुदा हरणयोः अखिले स्त्रिया योभिन्न विषय इति अन्य निदयान्य
 स्पस्तुत्या न निदेशे त्वेवमादिह्ये त्वर्थः ननु तथाप्येक विषया व्याप्तस्तुतिने लेशाद्विद्येतेन्यात्रा क्राह
 विषये कोपेति लेशास्पर्शनादित्यग्रेतनेनान्वयः इंदोरिति हे उर्वी वलय निलकंठ पराज नू च दोषेय

9

प्र५

सुविस्मर

۵۳